

EVROPSKÁ ŠKÁLA KONTROLY TABÁKU ZA ROK 2019

EUROPEAN TOBACCO CONTROL SCALE 2019

EVA KRÁLÍKOVÁ^{1, 2}, LENKA KOSTELECKÁ³

¹Univerzita Karlova, 1. lékařská fakulta, Ústav hygieny a epidemiologie a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze, Praha, Česká republika

²Univerzita Karlova, 1. lékařská fakulta, III. interní klinika – klinika endokrinologie a metabolismu, Centrum pro závislé na tabáku a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze, Praha, Česká republika

³Ministerstvo zdravotnictví, Praha, Česká republika

SOUHRN

Opatření, která vedou ke snížení počtu kuřáků, zahrnují řadu postupů všech vrstev společnosti a nejlepší je jejich součinnost. Osm nejvýznamnějších opatření ve 36 evropských zemích hodnotí škála pro hodnocení kontroly tabáku.

Klíčová slova: kontrola tabáku

SUMMARY

Measures that lead to a reduction in the number of smokers include many procedures in all sections of society, and the best is their synergism. Tobacco Control Scale evaluates the eight most important of them in 36 European countries.

Key words: tobacco control

<https://doi.org/10.21101/hygiena.a1763>

Prevence kouření je komplexní celospolečenskou záležitostí, ve které hraje roli stát, škola, rodina, zdravotníci, média i další. Pokud jde o legislativu a základní účinné postupy, škála pro hodnocení kontroly tabáku se zabývá osmi hlavními.

Toto hodnocení proběhlo v letech 2004, 2005, 2007, 2010, 2013, 2016 a poslední verze je za rok 2019. Zohledňuje platnou legislativu k 1. 1. 2020, ceny a investice do kontroly tabáku za rok 2018. Původně se toto hodnocení týkalo 28 zemí a postupně se připojovaly další státy. Pro hodnocení za rok 2019 se nově zapojil také Izrael. Během let se nepatrně měnilo i bodové hodnocení, ale ve svém základu zůstalo stejné. Metodika je podrobně popsána na webu, kde jsou uvedeny všechny publikované verze hodnocení: www.tobaccocontrolscale.org. Vychází ze základních požadavků Rámcové úmluvy Světové zdravotnické organizace o kontrole tabáku (FCTC – Framework Convention on Tobacco Control) (2) a analýz Světové banky. FCTC ratifikovaly všechny zahrnuté země s výjimkou Švýcarska.

Za komentář stojí absence školních preventivních programů: ty jsou jistě žádoucí, ale nákladné finančně i personálně, a přitom v porovnání s hodnocenými aspekty méně účinné, z hlediska vynaložených nákladů jsou spíše na konci účinných opatření. Naopak snad překvapivě tu je léčba závislosti na tabáku: pokud je skutečně široce dostupná a nabízená, více kuřáků se léčí, tedy i více jich

přestane kouřit. Navíc dětem pomůže spojení kouření s „léčbou“ či obecně zdravotní péčí pochopit, že se přece jen nejedná ani o svobodu či „dospělé rozhodnutí“, jak tvrdí reklama, ale o dětskou nemoc (diagnóza F17).

Nejúčinnější složky kontroly tabáku (maximum celkem 100 bodů) zahrnují:

1. Cenu cigaret (30 bodů)
2. Nekuřácké veřejné prostory a pracoviště (22 bodů)
3. Vynakládané státní finanční prostředky na veřejné informační kampaně v oblasti kontroly tabáku (10 bodů)
4. Komplexní zákaz reklamy a propagace na tabákové výrobky (13 bodů)
5. Zdravotní varování na obalech tabákových výrobků (10 bodů)
6. Dostupnou léčbu závislosti na tabáku (10 bodů)
7. Opatření proti nezákonnému obchodu s tabákem (3 body)
8. Dodržování článku 5.3 FCTC o nevměšování tabákového průmyslu do kontroly tabáku (2 body).

Od poslední vlny hodnocení zlepšily tři země svá hodnocení o 14 a více bodů (Slovinsko, Řecko, Rakousko). Nově přidaný Izrael se umístil velmi dobře především s vysokým počtem bodů za cenu cigaret. Sedm zemí (Spojené království – UK, Francie, Irsko, Island, Norsko, Finsko a Izrael) mají 60 a více bodů, 15 zemí se pohybuje okolo průměru (Slovinsko, Maďarsko, Španělsko, Belgie, Rumunsko, Řecko, Nizozemsko, Švédsko, Itá-

Závěr

lie, Turecko, Malta, Chorvatsko, Portugalsko, Rakousko a Ukrajina) a zbývajících 14, mezi nimi i Česká republika, nedosáhlo ani poloviny možných bodů. Méně než 45 bodů má Lucembursko, Švýcarsko a Německo, posledně jmenované nejméně – 40 ze 100. I když si od posledního hodnocení Česká republika o 8 příček polepšila, především díky zákonu č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, kterým bylo více omezeno kouření na veřejných místech, je stále jen na 23. místě se 49 body spolu s Polskem, Lotyšskem a Estonskem, viz tabulka 1.

Jaká jsou hlavní doporučení? Soustředit se na uvedená hlavní témata; jednotlivé bodové hodnoty naznačují jejich význam. Největší obavu vzbuzují stále se snižující už tak nízké výdaje států na kontrolu tabáku. Žádná země neinvestuje alespoň doporučená 2 eura na obyvatele a rok (1, 3) – jen Island se této částce alespoň přibližuje.

Poděkování:

Podpořeno projektem UK PROGRES Q25/LF1.

Tab. 1: Bodové hodnocení 36 evropských zemí podle škály kontroly tabáku v roce 2019. Upraveno podle Joossense a kol. (1)

Pořadí 2019 (2016)	2016/2019	Stát	Cena (30)	Nekuřácké prostory (22)	Státní výdaje na kampaně (10)	Zákaz reklamy (13)	Zdravotní varování (10)	Léčba (10)	Nezákonný obchod (3)	Čl. 5.3 FCTC (2)	Celkem (100)
1 (1)	–	UK	25	22	0	12	9	9	2	1	80
2 (4)	↑	Francie	22	18	4	11	9	7	2	1	74
3 (2)	↓	Irsko	18	22	1	13	9	8	1	1	73
4 (3)	↓	Island	23	17	9	13	4	4	0	0	70
5 (5)	–	Norsko	22	17	1	13	8	4	1	0	66
6 (6)	–	Finsko	18	18	2	13	5	5	1	0	62
7 (nově)		Izrael	27	15	1	11	1	6	0	0	61
8 (28)	↑	Slovinsko	12	16	2	13	9	6	1	0	59
8 (9)	↑	Maďarsko	15	21	0	11	5	6	1	–	59
10 (8)	↓	Španělsko	15	21	1	9	5	5	2	0	58
10 (17)	↑	Belgie	16	16	1	8	9	6	2	0	58
12 (7)	↓	Rumunsko	16	21	0	8	5	6	1	0	57
13 (31)	↑	Řecko	18	20	–	7	5	3	1	0	54
14 (9)	↓	Nizozemí	14	15	1	9	5	7	1	1	53
15 (9)	↓	Švédsko	14	15	0	9	5	7	2	0	52
15 (13)	↓	Itálie	15	16	0	9	5	6	1	0	52
17 (9)	↓	Turecko	10	15	0	8	10	6	2	0	51
17 (13)	↓	Malta	16	12	0	11	5	5	2	–	51
17 (23)	↑	Chorvatsko	16	11	0	12	5	5	2	–	51
20 (15)	↓	Portugalsko	18	11	–	10	5	4	2	0	50
20 (35)	↑	Rakousko	11	20	0	7	5	5	2	0	50
20 (17)	↓	Ukrajina	17	15	–	11	4	3	0	0	50
23 (15)	↓	Polsko	14	11	0	11	5	7	1	0	49
23 (26)	↑	Lotyšsko	14	12	2	10	5	4	2	0	49
23 (31)	↑	ČR	12	15	0	8	5	7	2	0	49
23 (21)	↓	Estonsko	13	14	1	11	5	3	2	0	49
27 (19)	↓	Bulharsko	15	11	–	11	5	5	1	0	48
27 (26)	↓	Kypr	15	10	0	11	5	5	2	–	48
29 (17)	↓	Ruská federace	8	15	0	13	4	6	1	–	47
29 (28)	↓	Litva	12	13	1	10	5	4	2	0	47
29 (23)	↓	Dánsko	13	11	2	8	5	7	1	0	47
32 (30)	↓	Slovensko	12	12	–	9	5	6	2	0	46
33 (23)	↓	Srbsko	19	11	0	9	1	4	1	0	45
34 (33)	↓	Lucembursko	5	16	0	9	5	7	2	0	44
35 (21)	↓	Švýcarsko (-1)	13	11	4	2	5	7	0	0	41
36 (33)	↓	Německo	14	11	0	4	5	4	2	0	40

„0“ – nedostatečná kontrola pro získání alespoň jednoho bodu

„–“ – není dostupná informace

„1“ – Švýcarsko je jediná z těchto zemí, která neratifikovala FCTC, udělen záporný bod

„Čl. 5.3 FCTC“ – článek 5.3 Rámcové úmluvy Světové zdravotnické organizace o kontrole tabáku (WHO Framework Convention on Tobacco Control)

LITERATURA

1. Joossens L, Feliu A, Fernandez E. The Tobacco Control Scale 2019 in Europe [Internet]. Brussels: Association of European Cancer Leagues, Catalan Institute of Oncology; 2020 [cited 2020 Jul 8]. Available from: <http://www.tobaccocontrolscale.org/TCS2019.pdf>.
2. Mezinárodní smlouva č. 71/2012 Sb. m. s., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Rámcové úmluvy Světové zdravotnické organizace o kontrole tabáku. Sbírka mezinárodních smluv ČR. 2012;částka 39:1530-91.
3. ASPECT Consortium. Tobacco or health in the European Union: past, present and future. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities; 2004.

Došlo do redakce: 1. 7. 2020

Přijato k tisku: 8. 7. 2020

Prof. MUDr. Eva Králíková, CSc.

Ústav hygieny a epidemiologie 1. LF UK a VFN

Studničkova 7

128 00 Praha 2

Česká republika

E-mail: eva.kralikova@lf1.cuni.cz